

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
HITTUDOMÁNYI KAR DOKTORI ISKOLA
KÁNONJOGI PROGRAM

**KÁNONI BÜNTETÉSEK ALKALMAZÁSÁNAK KIHÍVÁSAI IDŐSKORÚ
VILÁGI KRISZTUSHÍVŐK ESETÉBEN
AZ 1345. KÁNON TÜKRÉBEN**

KÉSZÍTETTE: NAGY KATALIN
KONZULENS: DR. HABIL ARTNER PÉTER

BUDAPEST

2022

KÁNONI BÜNTETÉSEK ALKALMAZÁSÁNAK KIHÍVÁSAI IDŐSKORÚ VILÁGI KRISZTUSHÍVŐK ESETÉBEN (Az 1345. kánon tükrében)¹

BEVEZETÉS; 1. A KÁNONI BÜNTETÉSEK ALKALMAZÁSA; 2. A RENDELKEZÉSEKNEK ALÁRENDELTE ALANY; 3. A GONDOSKODÁS ÚTJAI AZ 1345. KÁNON TÜKRÉBEN; BEFEJEZÉS

BEVEZETÉS

Az 1983-as Kánonjogi Kódex² 1317. kánonjának előírása szerint „büntetéseket csak olyan mértékben rendeljenek, amilyen mértékben valóban szükségesek az egyházfegyelem megfelelőbb biztosítása érdekében.” Az Egyház közjavát figyelembe véve azonban hangsúlyoznunk kell, hogy elérésének érdekében az illetékes eljáró nem mindig a valódi értelemben vett büntetések kiszabásával vagy kinyilvánításával tudja elérni azok célját. E nézőpont kiemelkedő hangsúlyt kap a 2021. május 23-án, a *Pascite Gregem Dei* apostoli konstitúcióval kihirdetett új VI. könyv (Büntető rendelkezések az Egyházban) 1311. kánonjának újonnan bevezetett 2. §-a értelmében, miszerint: „Aki az egyház élén áll, köteles annak közössége és az egyes krisztushívők javát védelmezni és előmozdítani lelkipásztori szeretettel, életének példájával, tanáccsal, buzdítással és ha szükséges, büntetések kiszabásával vagy kinyilvánításával is...” Hiszen a tettes megjavítása, a megsértett igazságosság, illetve az okozott botrány helyreállítása sokszor már a lelkipásztori és fegyelmi eszközök minőségi és mennyiségi értelemben vett maradéktalan felhasználásával biztosítható. Főleg a jóhiszemű, és makacsságot sem tanúsító krisztushívőkkel szemben.³

Azon esetekben viszont, ha az elkövető figyelmeztetés után sem hagy fel a törvényellenes cselekedettel, és nincs semmilyen remény a megjavulására, illetve, ha bűnössége bizonyítást nyert, akkor az illetékes megyéspüspöknek kötelessége a megfelelő előírások szerint eljárni. Azonban az is tény, hogy az Egyház még ekkor sem szívesen részesíti büntetésben a krisztushívőket. Mivel egyrészt a valódi hívők számára már a büntetést megelőző intézkedések is súlyos elmarasztalásnak számítanak, másrészt pedig az igazságosság és irgalmasság harmóniájában az üdvözítő küldetés eredményesebben megvalósul.

---

¹ A jelen tanulmány előadás formájában hangzott el a BBTE Római Katolikus Teológia Kar doktori iskolája által szervezett Doktoranduszok Nemzetközi Teológuskonferenciáján, 2021. november 13-án magyar nyelven.

² *Codex Iuris Canonici* auctoritate IOHANNES PAULUS II promulgatus (25 ian. 1983): AAS 75 (1983-II) 1 – 137. *Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal* (szerkesztette, fordította és a magyarázatokat írta ERDŐ P.), Budapest 2015. (Továbbiakban CIC (1983).

³ ASTIGUETA, D. G., *Una prima lettura del nuovo Libro VI del Codice come strumento della carità pastorale*, in *Periodica* 110 (2021) 359 – 360.

Jelen tanulmányunk témájának megválasztásával az volt a célunk, hogy megvizsgáljuk a kánoni büntetések alkalmazásának kihívásait a fent jegyzett kánon új 2. §-ának rendelkezése, és a közös emlékezés fenntartójaként Istent szolgáló időskorú világi krisztushívők kapcsolatában. Majd a kánonjog nyelvén bemutatjuk, hogy esetükben mely jellemző személyi és egyéb körülmények, pszichés állapotok játszanak közre az általuk esetlegesen elkövetett büntetendő cselekedetek során. Illetve melyek azok a leginkább eredménnyel járó intézkedések a megyéspüspök részéről, amiket velük szemben alkalmazhat.

1. A KÁNONI BÜNTETÉSEK ALKALMAZÁSA

1.1. Az Egyház kánoni büntetések kiszabására vonatkozó született és saját joga

A Katolikus Egyház valódi értelemben vett joggal rendelkezik, és az egyházjog szakrális jog, mely a teljes ember legvégső javát kívánja szolgálni, vagyis a *salus animarumot*.⁴ Azonban, mint minden jogrendszer, a kánonjog is csak akkor érvényesül maradéktalanul, ha a személyek felelős, következetes és szabad döntéssel tiszteletben tartják.⁵ Nem beszélhetünk tehát semmiféle külső, fizikai erővel kikényszeríthető normákról, még akkor sem, ha isteni jogot tartalmaznak, vagy csupán megtartásának eszközei. Legfontosabb, hogy a természetük szerinti kötelező mivoltukról legyenek meggyőződve címzettjeik, akiknek számára így válnak magatartásukat észszerűen szabályozó törvényekké, melyeket az illetékes hatóság adott, valamint hirdetett ki kellőképpen hatáskörében.⁶

Ha magát a kánonjogot saját (*ius proprium*) és született (*ius nativum*) jognak mondjuk, akkor ugyanez megállapítható az Egyház büntetőjogáról is. Alapításától fogva jelenvaló és szükséges ahhoz, hogy a látható és független társaság képes legyen teljesíteni küldetését az alkalmazásával. Vagyis azzal, hogy a büntetendő cselekedeteket elkövető katolikus krisztushívőket büntető rendelkezésekkel fenytse.⁷ Amikor azonban a kánonjogban büntetőjogról beszélünk, nem a világi jogrendekből megismert értelmükben kell gondolni a büntetendő cselekményekre és a büntetésekre. Ugyanis a kánonjog valódi ereje nem pusztán a büntetésekből származik, még akkor sem, ha ezek a hívő ember

---

⁴ ERDŐ P., *Az egyházjog teológiája intézménytörténeti megközelítésben* (Egyház és jog 2), Budapest 1995, 207 – 217.

⁵ KUMINETZ G., *Egy tomista jog- és állambölcsélet vázlatja*, II. (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae 7/1), Budapest 2018, 23 – 41.

⁶ HERVADA, J., *Kritikai bevezetés a természetjogba*, Budapest 2004, 133 – 139.

⁷ CIC (1983) Can. 1311 – § 1. *Nativum et proprium Ecclesiae ius est christifideles poenalibus sanctionibus coercendi qui delicta commiserint.*

számára valóban súlyos következményekkel járnak.⁸ A tettes megjavítása, a károk helyrehozatala, valamint a botrány és a megromlott igazságosság helyreállítása érdekében nem a szigorú értelemben vett büntető intézkedés az elsődlegesen és egyedüli módon alkalmazott megoldás.⁹ Hiszen Egyház büntetőjogának talán legfontosabb alapelve azt mondja ki, hogy az előjáró akkor éljen a valódi büntetésekkel, ha azok célját más lelkipásztori eszközök vagy a büntetést megelőző fegyelmi intézkedések minőségi és mennyiségi értelemben vett maradéktalan alkalmazásával nem érte el eléggé.¹⁰

1.2. A bűn és a büntetendő cselekmények

Krisztusnak és Egyházának tanítása szerint az a bűn, ami alapvetően megrontja az emberi kapcsolatokat, és ami leginkább sérti az emberi méltóságot, a szeretetet, az erkölcs, illetve a jog rendjét; végeredményben pedig mindezeknek a szerzőjét, magát az Isten. Így lesz a bűnös ember számára a bűnt követő állapot a tehetetlenségé, az elhagyatottságé, és a teremtőjétől való elszakadásé.¹¹ A kánoni büntetőjog szerint azonban nem minden elkövetett bűn érinti a külső egyházi rendet, és bár az erkölcsit igen, nem tartozik ez által a büntető hatalom hatáskörébe.¹² Mivel annak eldöntése, hogy milyen esetben, és mi számít bűnnek, az erkölcsstan feladata, viszont, ha egy ilyen bűn súlyosan megzavarja a krisztusi közösség életét, akkor az már a kánonjog hatásköre, és szükséges, hogy a megfelelő intézkedés megtörténjen.¹³ Ezért, ha egy tisztán isteni törvény olyan súlyos megsértéséről van szó, ami nem bűncselekményből származik, akkor is lehetséges fegyelmi intézkedés, amennyiben sürgető a szükség a botrány helyreállítására, és a károk helyrehozatalára.¹⁴

A büntetendő cselekmény fogalmának pontos meghatározása alatt a mindenkori krisztushívőnek az alábbiakat kell értenie: egy olyan törvény vagy parancs erkölcsileg

---

⁸ SZUROMI SZ. A., *A legsúlyosabb büntetendő cselekmények és a rájuk vonatkozó egyedi eljárás a kánoni jogban*, in *Kánonjog* 15 (2013) 89.

⁹ ARTNER P., *A kánoni büntetések alkalmazását megelőző fegyelmi intézkedések* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae IV/9), Budapest 2013, 11 – 14.

¹⁰ CIC (1983) Can. 1341 – Ordinarius proceduram iudicalem vel administrativam ad poenas irrogandas vel declarandas promovere debet cum perspexerit neque pastoralis sollicitudinis viis, praesertim fraterna correctione, neque monitione neque correptione satis posse iustitiam restitui, reum emendari, scandalum reparari.

¹¹ KUMINETZ G., *A kiengesztelődés szentségei* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae II/3), Budapest 2008, 35 – 39.

¹² ARTNER P., *A kánoni büntetések alkalmazását megelőző fegyelmi intézkedések*, 25 – 26.

¹³ ARTNER P., *Néhány megjegyzés a VI. parancs elleni bűnök kánonjogi vonatkozásairól*, in *Kánonjog* 7 (2005) 65.

¹⁴ CIC (1983) Can. 1399 – Praeter casus hac vel aliis legibus statutos, divinae vel canonicae legis externa violatio tunc tantum potest iusta quidem poena puniri, cum specialis violationis gravitas punitioem postulat, et necessitas urget scandala praeveniendi vel reparandi.

beszámítható külső megsértése, melyhez legalább meghatározatlan büntetést fűztek.¹⁵ A norma az elkövető fizikai és erkölcsi beszámíthatóságáról beszél, egy bizonyos személyről és annak tudatos szabad akaratáról; magára a cselekményre a *delictum* kifejezést használja.¹⁶ Meghatározatlan büntetés esetén pedig maga a törvény nem jelöli meg pontosan, hanem a kiszabó illetékes hatóság józan megítélésére bízva annak pontos megválasztását.

1.3. A kánoni büntetések alkalmazására irányuló eljárás

Amikor a Krisztus által megalapított egyházi közösség egy tagja büntetendő cselekményt követ el, akkor valójában maga az Egyház szenved el a sérelmet. Ezért az egész egyházi közösségnek joga és kötelezettsége egyaránt, hogy minden eszközzel helyreállítsa a megromlott rendet. Az igazság keresésének útján járva pedig fokozottan figyelembe kell vennie az irgalmasságot, ami nem az igazságossággal ellentétes, hanem Istennek a bűnösök iránti magatartását fejezi ki; mellyel további lehetőséget nyújt számukra a megfontolásra, a megtérésre, és a hitre.¹⁷ Ez persze nem jelenti azt, hogy a mindenkori ordinárius, látszólag a lelkek javára, lemondhat arról, hogy ítélete az „igazság tükré”¹⁸ legyen, mivel ez esetben a *salus animarum* valójában sohasem fog megjelenni az eljárásban. A büntetések alkalmazása előtt azonban lehetősége, sőt kötelessége szerint fel kell használnia más lelkipásztori és fegyelmi eszközöket is. Ezeknek elsősorban megelőző és elhárító hatásuk van, korlátozhatóak vele a személyek cselekedetei, és *quasi-büntetéseknek*¹⁹ is szokták őket nevezni. Esetükben nem szükséges a büntetendő cselekmény bizonyítottsága, az is elegendő, ha csupán az elkövetés veszélye forog kockán, vagy egy nem szoros értelemben vett bűncselekmény miatti botrány elhárítására van szükség.

Ha azonban mégis büntető eljárás lefolytatásával lehet csak helyreállítani a rendet, a büntetés akkor sem lehet mechanikusan alkalmazott, sem pedig öncélú. Meg kell találni a közösség java (egyházi közjó) és a vádlott jogai közötti helyes egyensúlyt a részvét és felelősség szempontjainak fokozott figyelembevételével. Vagyis a kánoni méltányossággal (*aequitas canonica*), mely az igazságosság és szeretet közötti etikai-jogi

---

¹⁵ ASTIGUETA, D. G., *Medicinalità della pena canonica*, in *Periodica* 99 (2010) 286.

¹⁶ ERDŐ P., *A bűn és a bűncselekmény, Két alapvető fogalom viszonya az egyházjog tükrében*, Budapest 2013, 81 – 89.

¹⁷ FRANCISCUS, Lit. Ap. *Misericordiae vultus* (11 apr. 2015): AAS 107 (2015) 416 – 417; nr. 21. FERENC PÁPA *Misericordiae vultus, Az irgalmasság arca kezdetű bullája* (ford. DIÓS I.), Budapest 2015, 14 – 28.

¹⁸ ASTIGUETA, D. G., *Sentenza, certezza e motivazione nel processo penale*, in *Periodica* 108 (2019) 675.

¹⁹ ARTNER, P., *The variety and necessity of warnings before the application of a penalty*, in *Folia Canonica* 8 (2005) 221 – 222.

elv, és fő értéke, hogy az életviszonyok jelentős változása folytán megmerevedett jogot emberibbé és alkalmazhatóbbá teszi.²⁰ Ugyanakkor nem lehet elkerülni az elkövető elmarasztalását sem, hiszen a jogsértés nem maradhat válasz nélkül. Ezért, ha büntető eljárás indítása szükséges, akkor a bírónak ezt a választ az ügy megismerését, a bizonyítékok alapos tanulmányozását és szabad értékelését követően olyan törvényes kijelentéssel (*sententia*) kell megadnia, amellyel a pert lezárja.²¹ Ezt nevezzük ítéletnek. Ahhoz azonban, hogy a bíró ítéletet hozhasson, a lelkiismeretében ki kell alakulnia az erkölcsi bizonyosságnak az eldöntendő dologgal kapcsolatosan. Ami természetesen nem lehet minden kételyt kizáró, de nem is csupán valamiféle egyéni vélemény, amire egyéni ízlése alapján jutott. Erkölcsi bizonyosságot ugyanis csakis az eljárási normáknak engedelmeskedve lehet szerezni, és csakis a bemutatott bizonyítékok alapján, nem pedig olyan saját értesülésekből, amelyek nincsenek jelen az eljárásban. Büntető ügyekben emellett fontos, hogy a bírónak, vagy az ordináriusnak, legyen a valóságból nyert gyakorlati tapasztalata az emberi természetről, illetőleg egyfajta ravasz intelligenciája, hogy az aggályokat elkerülve ne meneküljön tartózkodáshoz vagy az ügy gyors befejezéséhez. Az úgynevezett „eljárási dráma” pedig, mikor a bizonyítékok nem tudják azonnal eltávolítani a kételyt a lelkéből, ösztönzőleg hasson rá az igazság további keresésében.²²

2. A RENDELKEZÉSEKNEK ALÁRENDELT ALANY

2.1. A büntetendő cselekedet elkövetője

Az Egyház büntetőjogának hatásköre csak a katolikusokra terjed ki, akik, ha már eljutottak személyiségüknek igazi érettségéhez, tudatában lévén testi, lelki és szellemi erőiknek, valamint készségeiknek, megfelelően különbséget tudnak tenni értékes és értéktelen cselekvések között; s amit ezek közül szabad döntéssel kiválasztottak, azért felelősséget vállalnak. Ez adja számukra az emberi méltóságot, az igazi emberi lényeg kifejeződését, az eredendő jogalanyiságot, jogképességet.²³ Ugyanakkor a kánoni büntetőjog ítélkezési gyakorlatában nem lehet a személy fogalmát leszűkíteni mindössze a jogalanyra, figyelembe kell venni annak teológiai, pszichológiai és szociológiai aspektusait is felelősségének meghatározásakor. Teológiai értelemben ugyanis a személy

---

²⁰ LÁBADY T., *A magánjog általános tana*, Budapest 2018, 110.

²¹ ERDŐ P., *A bíró erkölcsi bizonyossága az ítélet kimondásakor*, in *Kánonjog* 1 (1999) 26.

²² ASTIGUETA, D. G., *Sentenza, certezza e motivazione nel processo penale*, 676 – 682.

²³ KUMINETZ G., *Egy tomista jog- és állambölcselet vázlatja*, II. 234 – 235.

(*persona*) test és lélek egysége, valamint egyszeri és megismételhetetlen, méltóságának alapja pedig istenképmásisága. A pszichológia tudománya a személyiség kifejezés összetevőinek minősítésével ezt úgy fogalmazza meg, hogy a normális személyiséget énonazonosság jellemzi, és a sajátjává vált stabil etikai és morális rend alapján képes frusztrációinak és agresszív késztetéseinek kezelésére.²⁴

Természetesen az emberi személy jogképessége a létezéséhez kötődik, és az Egyházban a kötelezettségekben és jogokban való tényleges részesedésének mértékét alapvetően az Egyházzal való közösségének minősége, és az illetékes hatóság által kiszabott korlátozó rendelkezések megléte határozza meg. Ez utóbbi aspektussal kapcsolatosan fontos kiemelni az új VI. könyv 1311. k. 1. § szövegében eszközölt igen apró, mégis lényegi változást a büntetendő cselekmény elkövetőjének megnevezésével kapcsolatosan: *christifideles delinquentes*ről *christifideles (...)* *qui delicta commiserintre* módosították.²⁵ Mellyel tulajdonképpen a keresztény antropológia egyik alapelveinek bevezetése történt. Az Egyház hagyományosan ugyanis nem a bűnös, hanem a bűn elítélését különbözteti meg, és az ember azonossága a krisztushívő fogalma. Elkövetőről beszélni azt jelenti, hogy a személyt egy címkével kategorizáljuk, ami a megváltás tagadásának tűnhet. A bűncselekményt elkövető személy használata viszont a Kódexben azt látszik jelezni, hogy a bűncselekmény és a személy nem azonos, megerősítve ezzel a krisztushívő eredeti jóságát, aki bár elkövette a bűncselekményt, nem veszíti el az üdvösség lehetőségét.

Tanulmányunk témája kapcsán azokra az elkövető krisztushívőkre szűkítjük a kört, akik világiak és emellett időskorúak. Világiak, tehát keresztségből fakadó küldetésük által aktívan tevékenykednek annak érdekében, hogy az üdvösség hírének az egész világon minden ember megismerje és elfogadja. Ők azok, akik a mindennapi életben elfoglalt helyzetüknek megfelelő hivataluk gyakorlásával tesznek tanúságot Krisztusról.²⁶ Időskorúak, tehát nagykorúak, azaz betöltötték tizennyolcadik életévüket, s mint ilyenek, ha eljutottak legalább egyszer életük folyamán értelmüknek megfelelő használatára, cselekvőképességükkel teljes mértékben rendelkeznek, jogaikat maguk egészben gyakorolják, valamint képesek azok védelmében eljárási cselekményeket végrehajtani.²⁷

---

²⁴ HÁRSFAI K., *Pszichopatológia az egyházi bíróságon*, Budapest 2010, 15 – 23.

²⁵ https://www.vatican.va/archive/cod-iuris-canonici/latin/documents/cic_liberVI_la.pdf

²⁶ CIC (1983) Can. 225 – (...) in muneribus saecularibus exercendis Christi testimonium reddant.

²⁷ CIC (1983) Can. 98 – § 1. Persona maior plenum habet suorum iurium exercitium.

Azonban csak azoknak van tényleges jogi hatást keltő cselekvő-, illetve vétőképessége a szó szoros értelmében, akik teljesen eljutottak eszköznek használatára. Azok a krisztushívők, aki nem rendelkeznek ezzel a tulajdonsággal, a gyermekekkel egyenlő elbírálás alá esnek; vagyis jogaikat csak gondnok útján gyakorolhatják²⁸ és nincsen büntetőjogi felelősségük, még akkor sem, ha valamely cselekedetüket az úgynevezett világos pillanataikban (*lucidum intervallum*) valósították meg.

2.2. Időskorú világiak az orvostudomány tükrében

A korábbi alfejezetben tárgyalt, és az időskorú világi krisztushívőket jellemző objektív emberi körülmények, jogilag jelentős személyállapotok és tulajdonságok összefüggésében előljáróban szükséges kiemelni, hogy az öregedés folyamata a pszichiátriai megbetegedések és az értelem használatának minősége szempontjából fokozott kockázatot jelenthet, mert az idős kor hajlamosít az olyan pszichopatológiai tünetek megjelenésére, mint a depresszió, a fokozott érzelmi megnyilvánulások, illetve a szenzitív-paranoid beállítódás.²⁹ Organikus eredetű betegségek esetén ugyanis az agyi elfajulások keringési zavart okoznak, ami többnyire lassú folyamatként, szinte észrevétlenül vezet fokozott leépüléshez. A homloklebeny érintettsége például személyiségváltozást, ingerlékenységet, agresszivitást eredményez. Viszont, ha egyes kérgi területek halnak el, akkor az értelmi színvonal hanyatlása nem terjed ki minden kognitív funkcióra. Egyenletes intellektuális teljesítmény mellett jelenik meg kezdetben a feledékenység, később a hangulati labilitás, kritikátlan megnyilvánulások, valamint esetleges erkölcsi kisiklások. Ezzel együtt sok időbe beletelhet mire kiderül, hogy valójában betegség húzódik a cselekedetek hátterében.³⁰

Ezeknek a mentálisan csökkent értékű cselekedeteknek az okait a kánonjog három csoportba sorolja. Az úgynevezett *amentia* állapota teljes cselekvőképtelenséget eredményez. Aktuális formája időszakos, és csak fennállása alatt okoz intellektuális és akarati képtelenséget, amelynek bizonyítása szükséges. Másodjára a *dementia*, ami valójában annak a tünetcsoportnak az összefoglaló neve, mikor az agy kapacitása különböző okok hatására visszafordíthatatlanul és lényegesen csökken a tudati szint zavara nélkül.³¹ Elsősorban a hatvanöt év felettieket érinti. A személy ilyenkor csak bizonyos cselekedetekre képtelen, így az állandó, illetve átmeneti *dementia* nem

---

²⁸ CIC (1983) Can. 1478 – § 4. (...) per suos curatores.

²⁹ KOVÁCS A., *Mentális betegségek időskorban*, in KÁLLAI J.–KASZÁS B.–TIRINGER I. (szerk.), *Az időskorúak egészségpszichológiája*, Budapest 2013, 195.

³⁰ TRINGER L., *A pszichiátria tankönyve*, Budapest 1999, 239 – 245.

³¹ JUHÁSZ Á., *Demencia szakápolás: Érezni. Érteni. Tudni!*, Budapest 2018, 46 – 55.

feltétlenül zárja ki az intellektuális és akarati képességet. A harmadik csoport, az értelmi zavar, igazából időszakos pszichikai cselekvészavar, amelyet részegség, esetleg mérgezés okozhat. Ha a következményeként létrejövő állapot kizárja a személy akaratát, eltörli a felelősségét is.³² Ezért fontos tehát hangsúlyozni, hogy a magas életkort, mint körülményt figyelembe kell venni a bűncselekmények vizsgálatakor az értelem használata hiányának esetleges okaként. Jóllehet, hogy a büntető rendszerben nem jelenik meg önmagában csökkentő vagy mentesítő kategóriaként, ha a személy 80 – 90 év feletti.³³ Azonban szerencsére nem minden agyi elváltozás kóros az öregedés folyamatában, mert normál esetben az egyes funkciók változása nem befolyásolja a mindennapokat, ugyanis az egészséges területek alkalmazkodnak a lassan alakuló elváltozásokhoz.³⁴ Így betegség nélkül az intelligencia szerkezete az idő múlásával az élet folyamán viszonylag stabil.

2.3. Kánoni büntetések kiszabásának kérdései időskorú világiakra vonatkozóan

Mint ahogyan fentebb már ismertettük, az idős kor önmagában is hajlamosít különböző pszichopatológiai tünetek megjelenésére. Ennek kapcsán nagyon fontos megjegyezni egy, az 1970-es évek óta bizonyított tényt, miszerint az idős szervezet és agy jobban sebezhető az úgynevezett krónikus stresszhatásokkal szemben.³⁵ Habár az öregség csupán egy állapot és nem betegség, mégis, ha az életétől alapjában véve már semmit nem remélő emberen különböző félelmek vesznek erőt, ezek leküzdéséhez akár pótcselekvésekhez is folyamodhat. Szintén igazolt, hogy legtöbbször nem is önmagától a haláltól, hanem inkább a meghalás „hogyanjától” rettegnék. Így, ha nem képesek mindezt megfelelően feldolgozni, kétségbeesésbe, zárkózottságba, agresszivitásba és paradox módon, akár öngyilkosságba is menekülhetnek.³⁶

Éppen ezért nem győzzük eléggé hangsúlyozni a büntetések kiszabására vonatkozó azon kánonjogi normát, amely előírja, hogy az egyes bűncselekmények szankcionálására szolgáló büntetéseket akár törvényben vagy parancsban állapítják is meg őket, csak olyan mértékben tegyék, amilyen mértékben valóban szükségesek az egyházfegyelem biztosítása érdekében. Ez a fajta diszkréció az eljárásban tetten érhető a civiljogi büntetés-végrehajtás során is. Ugyanis ott a büntetés céljainak végrehajtása szintén azzal a célkitűzéssel történik, hogy biztosítódjanak az egyéniesítés szempontjai annak

---

³² HÁRSFAI K., *Pszichopatológia az egyházi bíróságon*, 19.

³³ ARTNER, P., *Psychical imputability and punishability in the current penal system of the canon law*, in *Folia Theologica et Canonica* (2017) 234.

³⁴ FEDINECZ, S. – MAKARA, M. (ed.), *M S D Orvosi Kézikönyv*, Budapest 1994, 1394.

³⁵ KERÉKES ZS. – KARÁDI K., *Időskori kognitív változások összefüggései a mindennapi életvezetéssel*, in KÁLLAI J.–KASZÁS B.–TIRINGER I. (szerk.), *Az időskorúak egészségpszichológiája*, Budapest 2013, 275.

³⁶ GYÖKÖSSY E., *Az öregkor örömei és áldásai*, Budapest 2017, 27 – 32.

érdekében, hogy ez megfelelően szolgálja az egyéni megelőzési célok elérését. Sőt a Büntetés-végrehajtási törvény ugyancsak felhívja a figyelmet, többek között, a kóros elmeállapotú betegekre, akikkel szemben az alkalmazott intézkedés speciális módját is megjelöli. A civiljogi büntetőeljárásban, ennek köszönhetően, bármely személy különleges bánásmódban részesül, ha a személyes jellemzői, a bűncselekmény jellege vagy az egyes körülmények mindezt indokolják. Például idős vagy beteg elkövető esetén. Ilyenkor az illetékes hatóság úgy bonyolít le bizonyos cselekményeket, hogy ne kelljen azokat megismételni, esetleg telekommunikációs úton biztosítja a vádlott részvételét az eljáráson, vagy olyan helyiségben teszi lehetővé az eljárási cselekmény végzését, ami az érintett számára könnyebben megközelíthető.³⁷

Az általános szabály, miszerint a külső fórumon végrehajtott jogcselekmények érvényesnek minősülnek, büntetendő cselekedetek elkövetése kapcsán is örök érvénnyel bír, és az elkövető beszámíthatósága mellett is megdönthető jogvédelem szól. Mégis nagyon fontos kiindulási alap az egyes esetek kapcsán eljáró ordináriusok számára, hogy nem szabad megfélemleniük arról, hogy a cselekedetek beszámíthatósága és az érte való felelősség csökkenhet, vagy megszűnhet a tudatlanság, a figyelmetlenség, az erőszak, a félelem, a megszokás, a mértéktelen érzelmek, és más pszichikai vagy társadalmi tényezők következtében.³⁸ Ebben az elvben mutatkozik meg a kánonjog rugalmassága, és azon alapvető sajátossága, hogy az általánosan érvényes normák és elvek mellett körültekintő figyelmet szentel az egyedi eset sajátos emberi és lelki vonatkozásainak.³⁹ Hiszen a személy valamely cselekedetével károsíthatja mások jogait egyrészt úgy, hogy nem akarja ezeket megsérteni, például tudatlanságból, tévedésből, vagy figyelmetlenségből. Azonban teheti mindezt szándékosan, vagy közvetett gondatlanságból is. Első esetben a büntetés kiszabására nem, de a károk helyrehozatalára sor kell, hogy kerüljön, utóbbinál viszont mindkettő szükséges.⁴⁰ Emellett az is lehetséges, hogy valaki az ügynevezett ellenállhatatlan kényszer hatására tesz valamit, így *actus humanus* hiányában a jogcselekmény valójában nem jön létre. Ezért büntetésről sem lehet szó.

---

³⁷ KOÓSNÉ MOHÁCSI B. (szerk.), *Büntetés-végrehajtási jog*, Budapest 2018, 29 – 30.

³⁸ FRANCISCUS, Adh. Ap. *Evangelii gaudium* (24 nov. 2013): AAS 105 (2013) 1038 – 1039; nr. 44. FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium, Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása* (ford. DIÓS I.), 2014 Budapest, 30.

³⁹ SZUROMI SZ. A., *Egy működő szakrális jogrend: A katolikus egyház jogának néhány sajátos fogalma és intézménye*, Budapest 2013, 39.

⁴⁰ HERVADA, J., *Kritikai bevezetés a természetjogba*, 75.

Ellenben, amikor félelem, megtévesztés, tudatlanság vagy tévedés befolyásolja az elkövetőt,⁴¹ fontos megjegyezni, hogy amennyiben megállapítható a vádlott és a konkrét tényállás közötti ok-okozati összefüggés az eljárás során, akkor megfordul a bizonyítás terhe. Ha tehát vannak a cselekedetnek külső, az ügyész által benyújtott bizonyítékai, akkor az esetleges enyhítő vagy mentő körülmények meglétét a vádlottnak kell bemutatni.⁴²

3. GONDOSKODÁS ÚTJAI AZ 1345. KÁNON TÜKRÉBEN

3.1. A gondoskodás alanyának élethelyzetéből fakadó állapotai

Jelen alfejezetet illetően kitűzött célunk, hogy részletesebben bemutassuk, milyen állapotai, illetve jellemző körülményei lehetnek a krisztushívőknek, amikor végrehajtanak egyes törvényellenes, esetleg másoknak súlyos kárt, illetőleg a közösségben botrányt okozó cselekedeteket.

Usum rationis imperfectum tantum habuerit azaz a krisztushívő az elkövetéskor értelmének csak tökéletlen használatával rendelkezett. Ez érintett állapot kapcsán két fontos dolgot kell megjegyezni. Egyrészt azt, hogy a tisztán egyházi törvények csak azokat a katolikusokat kötelezik, akik rendelkeznek eszüknek megfelelő használatával.⁴³ Másrészt, hogy az 1345. kánonban szereplő tökéletlen használat megjegyzés következképpen azt jelenti, hogy valaki betegség, vagy egyéb körülmény miatt került ebbe a helyzetbe. Természetesen ennek megállapításakor fontos az illetékes hatóság megítélése, és a betegség állandó fennállása az adott időben.

Ex metu vel necessitate tehát egyrészt félelem vagy szorongás miatt, másrészt pedig mert úgy ítélte meg a helyzetet, hogy az aggodalomra ad okot, és ennek következtében cselekedett az elkövető. A félelem rossz hatással van az akarat működésére, és amilyen mértékben megzavarja az értelem tevékenységét, és az ítéletalkotást, olyan mértékben csökkenti a beszámíthatóságot.⁴⁴ Súlyos félelemnek számít minden olyan, ami képes egy átlagos embernek a valóság egyes elemeire adott válaszreakcióját erősen befolyásolni, hagyva azért valamiféle döntési lehetőséget. Szubjektíve súlyos pedig az a félelem, amelyet egy labilisabb lelkületű krisztushívő annak ítél meg,⁴⁵ és amelynek megjelenése

---

⁴¹ ERDŐ P., *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7), Budapest 2014, 150 – 151.

⁴² ASTIGUETA, D. G., *Sentenza, certezza e motivazione nel processo penale*, 690.

⁴³ CIC (1983) Can. 11 – *Legibus mere ecclesiasticis tenentur baptizati in Ecclesia catholica vel in eandem recepti, quique sufficienti rationis usu gaudent (...)*

⁴⁴ KUMINETZ G., *A kiengesztelődés szentségei*, 301 – 302.

⁴⁵ RANSBURG J., *Félelem, harag, agresszió*, Budapest 2004, 8 – 9.

akár kóros is lehet. Ilyenkor adott esetben az egyén akaratát a pánikroham teljesen maga alá kerítheti.⁴⁶ Ennek köszönhetően pedig olyan mértékben korlátozódhat, vagy szinte el is tűnhet a pszichikai beszámíthatósága, hogy a büntetés kiszabása, szintén az állapot fennállásának bizonyítása után, el is maradhat.⁴⁷

Vel passionis aestu vagyis valamely szenvedély hevében a lélek ingadag állapotba, heves felindulásba került. A beszámíthatóság pedig csökkent olyan súlyos szenvedély hevében, amely nem előzte meg és nem akadályozta meg teljesen a lélek mérlegelését, és az akarat belelegyezését, feltéve, hogy magát a szenvedélyt nem szándékosan keltette fel vagy táplálta az elkövető.⁴⁸ Hiszen nagy általánosságban elmondható, hogy minden emberi cselekedet értelmi megfontolás és belátás következménye, azonban az érzelmek is jelentős szerepet játszanak a döntési folyamatokban. Ezért, ha nem lép közbe a racionális akaras, vagy nem megfelelően, akkor az érzelmi motiváció cselekvéshez vezethet. Főleg akkor, ha valaki, még ha nem is szándékosan táplálta magában a szenvedélyt, de esetleg nem viselkedett kellő óvatossággal egy adott szituációban.⁴⁹ Idős korban pedig alapjában véve még veszélyeztetettebb lehet az egyén az őt ért stresszhatások vonatkozásában, és fennállhatnak olyan lassan fokozódó szorongásos állapotai, amelyek adott helyzetben aztán váratlanul romboló ön- vagy közveszélyes magatartásban ölhetnek testet.⁵⁰ Verbális vagy súlyosabb esetben viselkedéses megnyilvánulásokban, amikor a félelem, a szomorúság, vagy az óhaj a személy gondolatait és akaratát teljesen a hatása alatt tartja. Ilyenkor a beszámíthatóság, és ennek következtében a büntethetőség, szintén korlátozott, vagy akár teljesen el is tűnhet.

Vel in ebrietate aliave simili perturbatione vagyis alkohol, kábítószer, és egyéb gyógyszerek hatására fellépő zavart tudatállapotok. Melyek önmagukban véve csökkentik az erkölcsi beszámíthatóságot, normális lelkialkatú embernél is felléphetnek, és kisebb-nagyobb mértékben befolyásolják vagy megszüntetik a szabad cselekvés nélkülözhetetlen előfeltételét, a szabad döntést. Az ilyen tettek megítélésére szakembereket (orvosszakértőket) kell alkalmazni.⁵¹ Szerencsés esetben az ordinárius már az előzetes vizsgálatkor is feltérképezheti, hogy valaki pszichés problémákkal küzd. Az azonban, ha valakiről kiderül, hogy rendszeresen fogyaszt alkoholt, esetleg

---

⁴⁶ RIEMANN, F., *A félelem alaptípusai*, Budapest 2003, 12.

⁴⁷ ARTNER, P., *Psychical imputability and punishability in the current penal system of the canon law*, 235 – 236.

⁴⁸ ARTNER P., *A kánoni büntetések alkalmazását megelőző fegyelmi intézkedések*, 47.

⁴⁹ KUMINETZ G., *Egy tomista jog- és állambölcsélet vázlatja*, II. 167.

⁵⁰ TRINGER L., *A pszichiátria tankönyve*, 150 – 163.

⁵¹ KUMINETZ G., *A kiengesztelődés szentségei*, 302 – 303.

kábítószert, még nem jelenti automatikusan, hogy alkalmatlan lenne feladatának ellátására. Azonban azt igen, hogy gyógykezelésre és rehabilitációra szorul, mivel lehetséges, hogy a bűncselekményt valamely szer által befolyásolva követte el. Ezt, mint körülményt, figyelembe kell venni. Fontos viszont hangsúlyozni, hogy senkit sem lehetséges pszichiátriai vizsgálatra vagy gyógykezelésre kényszeríteni. A beleegyezéssel végzett vizsgálat adatait viszont fel kell használni az eljárás során.⁵² Ha ugyanis ebből kiderül, hogy az illető a büntettet olyan súlyos amnéziás zavart állapotban cselekedte a szereknek köszönhetően, hogy azért felelősségre nem vonható, azt akkor is tudnia kell az illetékes hatóságnak, a megfelelő eredménnyel végződő intézkedés megválasztásához, hogy hogyan történhetett a kontrollvesztés.⁵³

3.2. Enyhítő és mentő körülmények figyelembevétele tekintettel az 1345. kánon rendelkezéseire.

Mielőtt a tárgyalásra rátérnénk, előljáróban szükségesnek tartjuk kiemelni azt az általános elvet, miszerint minden büntető szankció alkalmazásánál figyelembe kell venni a törvénysértés természetét és súlyosságát, valamint, főleg az általunk bemutatott időskorú krisztushívők esetében, az elkövető személyiségét, korát, beszámíthatóságát, állapotát, makacsságát. Illetve azt, hogy esetleg megbánta-e a tettét és mennyire, végzetül pedig, az elkövetés körülményeit. Mindezek mellett természetesen rendelkezésre állnak a büntethetőséget kizáró vagy csökkentő, sőt súlyosbító további tényezők is. Tanulmányunk témáját illetően a mentő körülmények közül a súlyos félelem, illetve szükség, az értelem, adott esetben történő, nem megfelelő használata, és az önhibán kívül vélt jogos védelem vagy súlyos félelem fennállásával kell foglalkoznunk.⁵⁴ Ha az eljárás, vagy akár az előzetes vizsgálat, során bármelyik is bizonyítást nyer, akkor az, a jogcselekmény érvénytelenségét eredményezve, kizárja az elkövető büntethetőségét. Az enyhítő körülmények közül a következőket kell figyelembe vennünk: az értelem tökéletlen használata, saját részről előidézett részegség vagy más zavar, szenvedély heve, amely nem akadályozta meg teljesen az akarat beleegyezését, súlyos félelem vagy szükség, amely során a lelkek kárára való cselekedet valósult meg. Valamint a jogos védelem alkalmazása, a kellő mérték meg nem tartásával, illetve, a büntetésre vonatkozó vétlen tudatlanság, végzetül a súlyos, de nem teljes beszámíthatóság.⁵⁵ Amelyekkel

---

⁵² ARTNER P., *A kánoni büntetések alkalmazását megelőző fegyelmi intézkedések*, 46 – 48.

⁵³ FEDINECZ, S. – MAKARA, M. (szerk.), *M S D Orvosi Kézikönyv*, 1397 – 1398.

⁵⁴ CIC (1983) Can. 1323.

⁵⁵ CIC (1983) Can. 1324.

kapcsolatosan szükséges megjegyezni két dolgot, egyrészt, hogy ilyenkor a *latae sententiae* büntetések nem állnak be, másrészt a bíró a büntetések mérséklésére nem köteles. Továbbá fontos még, hogy az enyhítő körülmények a tettest nem mentik fel teljes mértékben a büntetések alól. Az általunk vizsgált 1345. kánon rendelkezése viszont igen, mert ha az ordinárius úgy ítéli meg, más eszközökkel (eltiltás) gondoskodik ilyenkor a megsértett igazságosság helyreállításáról.⁵⁶ A következőkben ezért az 1345. kánonban szereplő mentális, illetve pszichés állapotok fennállása alatt megvalósított büntetendő cselekedetek kánonjogi tényállását és a hozzájuk kötődő intézkedéseket ismertetjük.

Usum rationis imperfectum tantum habuerit mely állapottal kapcsolatosan fontos kiemelni, azt, hogy valaki különböző betegségek miatt az elkövetéskor nem rendelkezett teljesen értelmének használatával orvosszakértői vizsgálat igénybevitelével lehet megítélni. Ezekben az esetekben ugyan nem mindig tűnik el teljesen a személyes felelősség, de csökkenhet olyan mértékben, hogy az ordinárius más eszközök használatától több eredményt remél, a megsértett igazságosság helyreállítását célzón.⁵⁷ Az alábbiakban néhány olyan elme- és pszichés betegség jellemzőit ismertetjük, melyek fennállása az elkövetés során befolyásolja a beszámíthatóságot, és ennek következtében a büntethetőséget a kánoni büntetőjog megítélése szerint.

A skizoid személyiségzavar zavarja az egyén alkalmazkodó képességét a mindennapokban, mert súlyos szorongásos tüneteket okoz, továbbá depresszióval, és alkohol- vagy kábítószer fogyasztással társul. Az úgynevezett *lucidum intervallum* idején a betegség latens formában áll fenn, és amíg csak személyiségzavar, addig nem jelenti sem az értelem elégséges használatának, sem az ítélőképességnek a hiányát. Rendkívül nehéz viszont annak diagnosztizálása, hogy mikortól számít igazi betegségnek, azonban elengedhetetlen. Mivel a megfelelő intézkedés kiválasztásához az ordináriusnak tudnia kell, hogy az elkövető melyik stádiumban volt éppen a bűncselekmény idején. A paranoid személyiségzavart ugyancsak nagyon nehéz felismerni. A beteg gyanakvó, bizalmatlan, makacs, és ellenségesen viselkedik. A kánonjog megítélése szerint pedig, mivel oly mértékben szubjektív módon értelmezi az őt körülvevő világot, hogy nem tudja cselekvéseit mentálisan megindokolni, beszámíthatósága teljes mértékben hiányzik.⁵⁸

A neurózisok megítélése, amikor a beteg tárgyaltalan félelemérzése szorongásos pánikrohamokban, kényszeres gondolatokat követően kényszeres cselekvésekben

---

⁵⁶ ARTNER P., *Vádalku a kánonjogban*, Budapest 2005, 84 – 85.

⁵⁷ ARTNER, P., *Psychical imputability and punishability in the current penal system of the canon law*, 232.

⁵⁸ HÁRSFAI K., *Pszichopatológia az egyházi bíróságon*, 47 – 53.

csúcsosodik, ha lehet, még összetettebb a korábbi problémáknál. Hiszen az egyén, a kánonjog értelmezése szerint, az akár órákig is eltartó rohamok alatt megőrzi értelmét, mégsem képes racionálisan viselkedni. Ezekben az esetekben kiemelten fontos ezért az ordinárius diszkréciója. Hiszen elmarasztalás, vagy akár még vezeklés kiszabása helyett is, sokszor több eredményt érhet el, ha személyes beszélgetés során megejtett testvéri vagy pásztori figyelmeztetés alkalmával buzdítja a krisztushívőt célzott gyógykezelésen történő részvételre.

Az epilepsziás megbetegedés tárgyalását végezetül azért tartjuk elengedhetetlenül fontosnak, mert dolgozatunkban időskorú krisztushívők büntethetőségének kihívásaival foglalkozunk. Az idős korral pedig gyakran együtt járnak olyan, nehezen észrevehető, agyi elváltozások, amelyek epilepsziás tüneteket okozhatnak. A rohamok fennállása átmeneti tudatzavarral és amnéziával jár. A kánoni büntetőjog szerint azonban nem minden esetben egyenlő mértékű az ítélőképesség csökkenése, és hiánya is valójában csak akkor teljes, ha megváltozik az egyén karaktere.⁵⁹ Ami nagyban befolyásolja tehát a büntethetőség kérdését.

Ex metu vel necessitate melyek mindegyike meg tudja változtatni az elkövető személyiségét, és képes olyan mértékben korlátozni a szabadságát, legalábbis cselekvése pillanatában, hogy az érintett nem tudja kontrollálni önmagát. Mivel beszámíthatósága ilyenkor nem teljes, így csak akkor büntethető, ha olyat cselekedett fennálló állapotának hatására, ami a lelkek kárára szolgál. Ítéltéképessége emellett az egyénnek akkor is korlátozódhat, ha pánikba esik egy esetleges ellene történő igazságtalan támadáskor, és ijedtében védekezve nem tartja meg a kellő mértéket.⁶⁰

Vel passionis aestu ami, lévén akár szerelem, gyűlölet, vágy, boldogság, kétségbeesés, vagy félelem, képes negatív irányba befolyásolni a beszámíthatóságot. Az érintett krisztushívő ilyenkor tehát nem szabadon hajtja végre cselekedetét, mert akarata és gondolatai a hev hatása alatt vannak. Azonban, a büntetés teljes elmaradásához egyrészt szükséges az állapot fennállásának bizonyítása, másrészt az ordinárius azon vélekedése, hogy a büntetéstől eltérő eszközök alkalmazásával jobban el tudja érni annak célját.

Vel in ebrietate aliave simili perturbatione hiszen a túlzott alkoholfogyasztás, vagy más szenvedélybetegségek megfosztják az embert a választás szabadságától. Hatásukra felszabadultság, a büntudat és a szégyenérzet csökkenése, esetlegesen tökéletes felejtés

---

⁵⁹ HÁRSFAI K., *Pszichopatológia az egyházi bíróságon*, 62 – 76.

⁶⁰ ARTNER, P., *Psychical imputability and punishability in the current penal system of the canon law*, 235 – 236.

következik be. A patológiás lerészegedésnél azonban már szorongás, agresszivitás, sőt pánik is előfordul. A kánoni büntetőjog megítélése szerint, ezért egyrészt minden egyes esetet alaposan meg kell vizsgálni, hogy kimutatható-e összefüggés a lerészegedés és a bűncselekmény között. Másrészt meg kell tudni azt is, hogy a krisztushívő a részegség melyik fázisában valósította meg a bűncselekményt.⁶¹

BEFEJEZÉS

„Az ordinárius gondoskodhat az illető javáról és az egyházi közjóról alkalmas figyelmeztetésekkel és a lelkipásztori gondoskodás más útjain vagy akár, ha az ügy úgy hozza, büntető óvintézkedésekkel is.”⁶² Az érintett kánon előírása ugyan arra az esetre vonatkozik, ha az elkövető bűnössége az eljárás során valamilyen okból nem nyert bizonyítást. Azonban, mint azt már korábban elmondtuk, a kánoni büntetőjog elsődleges célja nem a megtorlás, sem pedig a büntetések automatikus alkalmazása, hanem minden egyes eset óvatos és felelősségteljes kivizsgálása során az igazságosság és az irgalmasság harmóniájának megvalósítása.

Tanulmányunkban az időskorú világi krisztushívőkkel szemben alkalmazható kánoni intézkedések kihívásait mutattuk be az esetükben elkövethető büntetendő cselekedetek kapcsán. Eközben ismertettük azokat a különböző mentális, lelki- és pszichés állapotokat, amelyeket az eljáró ordináriusnak, ha lehet még az általánosnál is fokozottabb mértékben, figyelembe kell vennie, amikor gondoskodási kötelezettségét valamilyen formában kinyilvánítja a világiak számára, amikor azok hibát vétének jogaik gyakorlása, illetve kötelezettségeik teljesítése közben.

E fenti utak valamelyikén történő eljárás így nem fogja az esetleges bűnelkövetőket a reménytelenség szakadékába beletaszítani,⁶³ de tudatosítja bennük azt is, hogy éppen világiként, apostolkodásuk fontossága miatt, az előljáró nem fogja válasz nélkül hagyni esetleges ballépéseiket. Fokozottan figyelembe veszi azonban, főleg idős koruknak köszönhető állapotaikat, amikor a gyógyításukat leginkább szolgáló intézkedést fogja kiválasztani a gondoskodási kötelezettségének eszköztárából.

---

⁶¹ HÁRSFAI K., *Pszichopatológia az egyházi bíróságon*, 79 – 92.

⁶² CIC (1983) Can. 1348 – Cum reus ab accusatione absolvitur vel nulla poena ei irrogatur, Ordinarius potest opportunis monitis aliisque pastoralis sollicitudinis viis, vel etiam, si res ferat, poenalibus remediis eius utilitati et publico bono consulere.

⁶³ ASTIGUETA, D. G., *Medicinalità della pena canonica*, 299.